

Käsinkosketeltavat muistot -aineistosarja

LAPSUUDEN PELIT, PELAAMINEN JA LEIKKIMINEN

Lapsuuden pelit, pelaaminen ja leikkiminen -aineistoon sisältyy

- ideoita käsillä tekemiseen ja yhdessä pelaamiseen
- tieto- ja kysymyskortteja
- 14 valokuvan sarja.

Aineistoa voi soveltaa ryhmätoiminnassa osallistujien toiveiden ja taitojen mukaan tai vaikka kahden kesken. Jos keskustelua syntyy, sille kannattaa antaa tilaa.

Valmistelu

Valitse tarvitsemasi sivut. Ne kannattaa tulostaa vain yhdelle puolelle paperia ja valokuvat väritulosteena. Kuvien ja korttien laminointi lisää aineiston käyttöikää ja tekee puhdistamisen mahdolliseksi. Sivut voi tulostaa myös A3-kokoiselle paperille, jos käyttäjät näkevät huonosti.

Kerää tarvittavat pelit, materiaalit ja työvälineet.

Ideoita käsillä tekemiseen

- nappihyrrä (ohje)
- hyrrät, jojot, marmorikuulat, kirppupeli, tulitikkupeli
- kivi-paperi-sakset, arvaa kumpi käsi
- Afrikan tähti, Pekka, Fortuna, Korona, Tammi, Mylly, Kimble
- ristinolla, jätkänshakki, laivanupotus, mökki

Käsinkosketeltavat muistot -aineistosarja perustuu Espoossa vuonna 2016 toteutettuun työpajasarjaan. Käsinkosketeltavat muistot -työpajoihin osallistui ihmisiä, joilla on muistisairaus sekä heidän läheisiään. Työpajojen tavoitteena oli herättää erilaisten aistihavaintojen kautta muistoja lapsuudesta ja elämän varrelta varsinkin käsillä tekemisen kautta.

Työpajasarjassa osaamisensa yhdistivät kolme erilaista toimijaa:

- Eläkeliiton Elämää käsillä -hanke
- Uudenmaan Muistiluotsi
- Suomen Lelumuseo Hevosenkenkä.

Työpajojen aineiston viimeisteli ja täydensi sekä esineet kuvasi RyhmäRenki (geronomi, graafinen suunnittelija Kirsi Alastalo) vuonna 2017.

Vauvatkin leikkivät

Leikki on osa elämää ihan alusta saakka. Vauvan kanssa vaihdetaan katseita ja leikitään hypitysleikkejä. Vauvalle lauletaan, loruillaan ja samalla kosketellaan. Vanhoja lastenloruja ovat Harakka huttua keittää ja Körö körö kirkkoon.

Millaisia leikkejä sinä olet leikkinyt vauvojen kanssa?

Millaisia lastenloruja tai laululeikkejä sinä osaat?

Leikki on lapsen työtä

Lapsen leikki on luovaa ja monimuotoista. Lapsi jäljittelee ja matkii, kuvittelee, keksii sääntöjä ja tekee sopimuksia. Leikkiessä lapset oppivat tärkeitä taitoja, kuten yhdessä olemista ja vuorovaikutusta.

*Mikä oli mielileikkisi, kun olit itseksesi?
Entä toisten lasten kanssa?*

Keksitkö hurjan leikin, jonka vanhemmat ihmiset kielsivät? Kerro lisää.

Mielikuvitus laukkaa leikkiessä

Kuvittelu on tärkeä osa leikkiä. Mielikuvitusleikeissä lapsi oppii käsittelemään tunteita. Esimerkiksi pelottavat möröt ja hirviöt voi voittaa leikin avulla. Monella on ollut mielikuvitusystävä.

*Leikitkö kotia tai teitkö haaksirikon autiolle saarelle?
Millaisia kuvitteluleikkejä sinä leikit?*

Onko sinulla ollut mielikuvitusystävä tai jokin muu mielikuvitushahmo?

Ulkona leikittiin yhdessä

Perinteisiä 50-60-lukujen ulkoleikkejä olivat kirkonrotta, rosvo ja poliisi, nurkkajussi ja kymmenen tikkua laudalla. Pihalla hypättiin ruutua ja narua sekä pelattiin erilaisia pallopelejä.

*Millaisia ulkoleikkejä sinä leikit lapsena?
Osaatko vielä säännöt?*

Oletko opettanut vanhoja leikkejä uudelle ikäpolvelle?

Rakkailla leikeillä on monta nimeä

Eri puolilla Suomea samaa leikkiä kutsutaan eri nimillä. Hippa, natu, natta tai litta on leikki, jossa yksi leikkijä yrittää ottaa muita kiinni. Myös hippa-leikin säännöt vaihtelevat. Sokko ja viimeinen pari uunista ulos ovat hipan muunnoksia.

*Millä nimellä sinä kutsut
hippa-leikkiä?*

*Tiedätkö muita leikkejä,
joita kutsutaan monilla nimillä?*

Leikkiä ikä kaikki

Aikuisten leikeistä käytetään eri sanoja. Aikuisten leikkejä voivat olla keräily, sanaleikit, erilaiset pelit ja harrastukset. Leikin piirteitä löytyy arjen ja juhlan rituaaleissa eli vakiintuneissa tavoissa. Leikissä on aina mukana vapaus ja ilo, ja joskus aikuiset unohtavat ne.

*Mikä on sinun lempileikkisi
tällä hetkellä?*

*Haluaisitko oppia uuden
leikin? Millaisen?*

Leikistä toivoa ja rohkeutta

Leikissä on myönteisen ajattelun voimaa. Se kuljettaa ajatukset pois synkistä asioista. Leikin avulla voi keksiä uusia ratkaisuja mieltä askarruttaviin pulmiin. Leikkiessä voi myös harjoitella erilaisia taitoja ilman epäonnistumisen pelkoa.

*Onko leikkiminen tai
leikkimielisyys auttanut
sinua eteenpäin vaikeassa
tilanteessa?*

*Millainen leikki tekisi sinulle
hyvää nyt?*

Sanonnat ja leikin arvostus

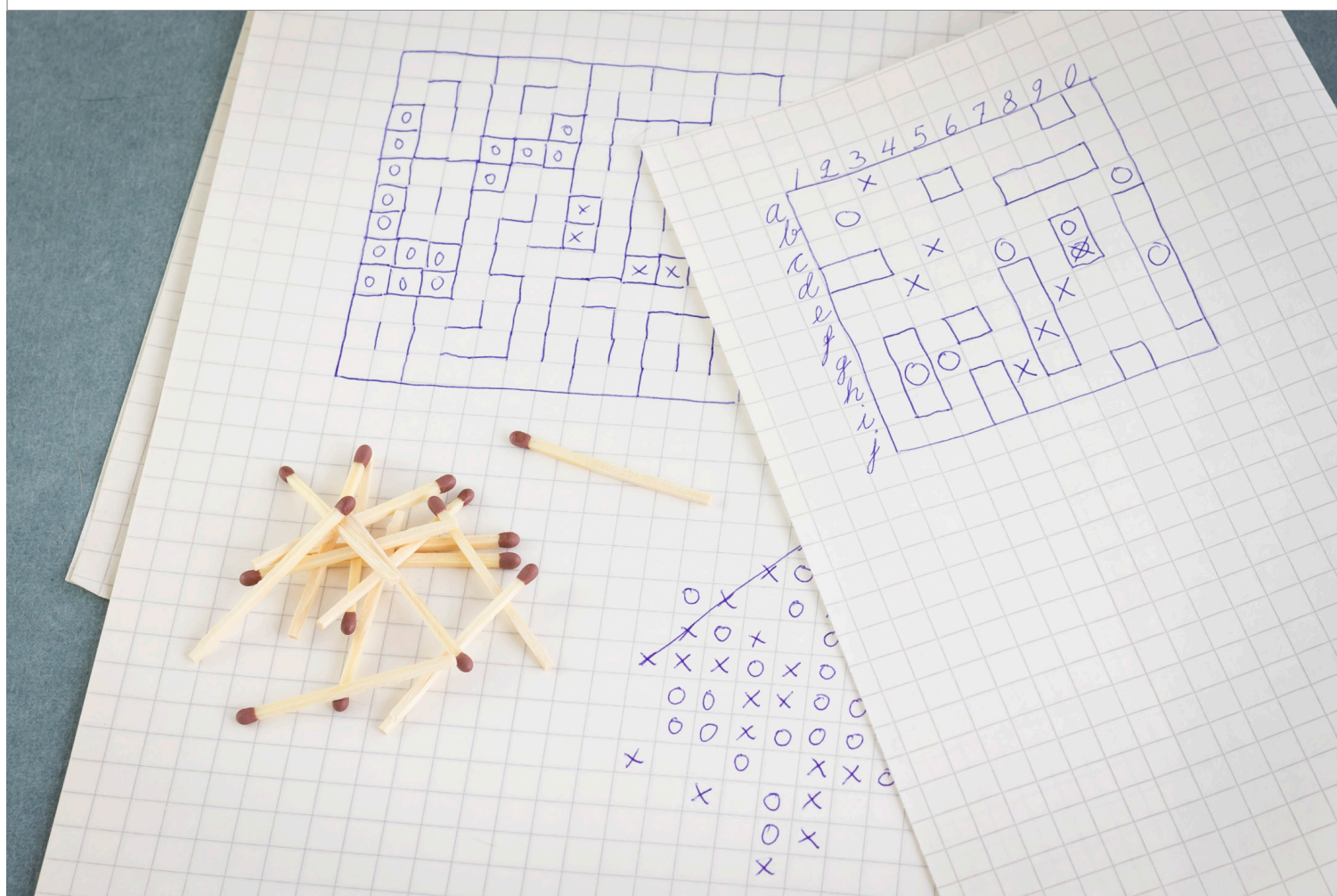
Jotkut puhuvat leikistä vähättelevästi, kuten ”leikki on vain leikkiä”. Jotkut puhuvat leikistä kepeästi ja kohottavasti, kuten ”se sujuu kuin leikiten” tai ”se on lasten leikkiä”.

*Tiedätkö sinä sanontoja
tai sananlaskuja leikistä
ja leikkimisestä?*

*Mitä mieltä sinä olet leikistä?
Keksi oma sanonta ja kerro
toisille.*

Lasten korttipelejä, kuten Hullunkurisia perheitä, on tehty Suomessa 1900-luvun alusta.

Muuta ei tarvittu sadepäivän peleihin kuin ruutuvihko, kynä ja tulitikut.

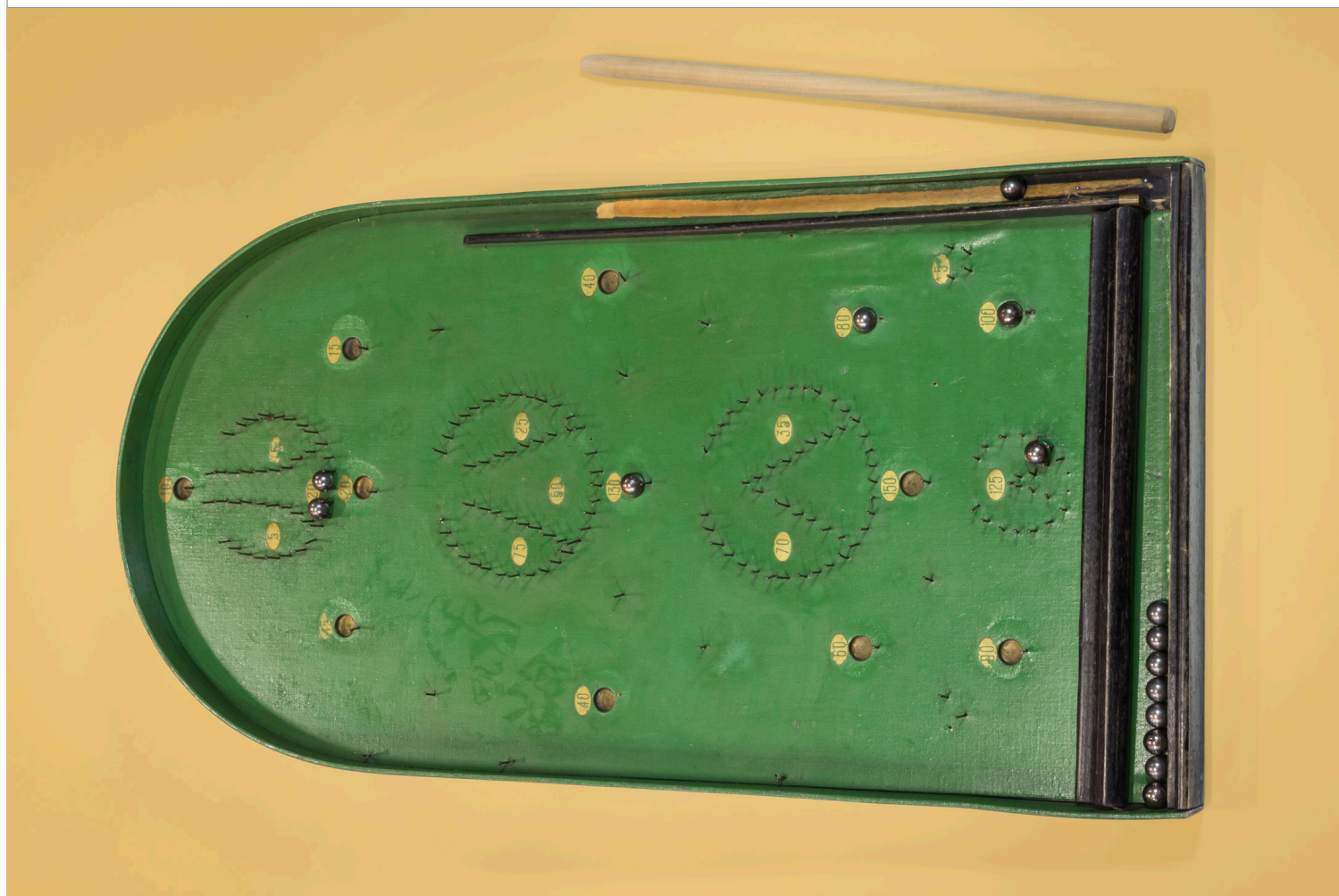
Niukkuus ruokkii luovuutta. Leikki syntyy niistä aineista, mitä on saatavilla.

Papupyssyllä ammuttiin kuivia herneitä tai pihlajanmarjoja, ja ritsalla ammuttiin kiviä.

Kaaripyssyn ja jousipyssyn jänteenä on puotinaru. Kaari on kuusta tai katajaa.

Fortuna-pelin valmistus alkoi jo vuonna 1926 Juho Jussilan lelutehtaassa Jyväskylässä.

Afrikan tähti -lautapelin keksi Kari Mannerla vuonna 1951. Peliä valmistetaan edelleen.

Sota-aika näkyi lelujen aiheissa. Lautapelejä olivat esimerkiksi Korsu- ja Syöksypommituspeli.

Sarviksen kirppupeli oli kaseiinista eli maidon valkuaisaineesta tehtyjen nappien oheistuote.

Hyrrillä ja jojoilla on pitkä historia. Niillä on pelattu ja kisailtu monin tavoin.

Neppis-autoja on ollut 60-luvulta lähtien. Kilpa-ajoa eli neppausta varten tehtiin hiekkarata.

Monet keräsivät etikettejä, keräilykuvia, viirejä, postimerkkejä tai rekisterinumeroita.

Kuvat: RyhmäRenki Kirsi Alastalo 2017

Kuvaspaikka, yläkuva: Suomen Lelumuseo Hevoskenkä, Näyttelykeskus Weegee
Kuvan esineet, alakuva: Loimaalaisten keräilijöiden yksityiskokoelmat

Meccano ja Märklin valmistivat rakennussarjoja, joiden osat olivat pääasiassa metallia.

Pikkuautoilla leikitään ja niitä keräillään. Kuvan vanhin kuplavalokkari on 50-luvulta.

NAPPIHYRRÄ

Tarvikkeet

- iso nappi, jossa on kaksi tai neljä reikää
- vahvaa lankaa (esimerkiksi kalastaja- tai karhulanka)
- sakset

Ohje

1. Leikkaa langasta noin 70–100 cm:n pätkä.
2. Pujota lanka napin kahdesta reiästä niin, että muodostuu lenkki.
3. Solmi langanpäät yhteen.

Nappihyrrän vongutus

1. Ota lankalenkin molemmista päistä sormilla kiinni niin, että nappi jää keskelle.
2. Pyöritä nappia yhteen suuntaan niin, että lankaan syntyy kierrettä.
3. Liikuta käsiä hieman kauemmaksi toisistaan ja palauta hieman lähemmäksi toisiaan.
Toista useita kertoja.

